

Posa't a la pell d'un lingüista forense! Resolem tres casos observant la llengua

Moltes gràcies per interessar-vos per aquest taller!

1. Qui soc?

Em dic Roser Giménez. Treballo a la universitat i a una empresa de lingüística forense:

- investigadora predoctoral del Departament de Filologia Catalana i Lingüística General de la Universitat de Barcelona
- investigadora del Centre de Recerca en Sociolingüística i Comunicació (CUSC-UB)
- coordinadora de la Unitat d'Anàlisi de Text del Laboratorio SQ-Lingüistas Forenses.

2. Com funciona el taller?

Participants: conductor del taller i alumnes. La participació activa dels alumnes és essencial. Objectiu: reflexionar sobre fets lingüístics i arribar a conclusions conjuntament.

Hi ha 3 casos. I sempre és la mateixa dinàmica: explicació inicial del cas, anàlisi del material per parelles o grups de tres, posada en comú.

(És important entendre que tots els casos són ficticis i s'han creat expressament per a aquesta activitat. La realitat de la pràctica professional dels lingüistes forenses és molt més complexa que la representada en aquest taller).

Per agilitzar el procés, i depenent de les característiques de cada grup i del temps disponible, es pot demanar només a un o dos grups que comparteixin en veu alta les seves idees i no a tots els grups.

Es recomana encoratjar la participació en veu alta d'alumnes diferents en cada repte.

Es recomana passar per cada grup mentre estan treballant sobre el material per comprovar que han entès l'activitat i que estan reflexionant sobre el que s'ha demanat.

Cada cas porta associat un tema que pot utilitzar-se per fomentar el debat sobre un aspecte lingüístic. Aquesta part és més aviat opcional i dependrà del temps disponible i dels interessos de cada grup.

3. Com comença?

Caldria explicar el concepte de lingüística forense abans d'iniciar el taller pròpiament dit.

- Es pot fer una pluja d'idees inicial per comprovar si es tenen coneixements previs sobre aquesta disciplina.
- Una definició de lingüística forense: és l'àrea de la lingüística aplicada que porta el coneixement sociolingüístic a àmbits legals i policials.

De fet, inclou tres grans àmbits:

- El del llenguatge legal, l'estudi de textos relacionats amb el dret o que poden tenir conseqüències legals (com lleis i sentències judicials, però també textos més "quotidians" com reclamacions, contractes o pòlisses d'assegurances).
- El del llenguatge judicial, que estudia com interaccionen oralment els participants en processos judicials (jutges, advocats, testimonis, etc.).
- I el del llenguatge probatori, algunes de les tasques del qual són les que veurem avui des de la pràctica.

4. Primer cas. Dependència textual

(Conceptes que caldria conèixer: *plagi, eina automàtica per a la detecció del plagi*).

- Explicació inicial del cas:

Un alumne ha presentat un Treball de Recerca sobre lesions medul·lars i els professors que l'han d'avaluar no es posen d'acord. Han fet servir un programa de detecció automàtica de plagi i sembla que diverses parts del treball coincideixen amb fonts d'Internet. Alguns professors creuen que no ha fet bé les referències bibliogràfiques i que, per tant, ha de suspendre. Altres creuen que s'ha de donar més pes a les parts del treball que sí estan ben elaborades. Com a lingüistes forenses, ens encarreguen que els ajudem a prendre una decisió. Hem d'analitzar el treball i comparar-lo amb les possibles fonts documentals. La pregunta és: hi ha plagi?

- Anàlisi del material per parelles o grups de tres:

Primera pàgina de la fitxa. Hi ha un dels paràgrafs del treball i la font documental en què s'hauria pogut basar l'alumne. Anàlisi de les similituds i diferències textuais.

- Posada en comú:

Els alumnes expliquen les diferències i les similituds que han detectat i justifiquen les seves respostes a la pregunta que es formulava.

Revelació per part del conductor del taller: la pregunta tenia una petita trampa! Els lingüistes forenses no hauríem de respondre si hi ha plagi o no, sinó que hauríem de formular les nostres conclusions en termes de *dependència* (o *independència*) *textual*. L'ús del terme *plagi* correspon a les persones que prendran una decisió sobre el cas (els professors o, fins i tot, un jutge, en els casos més greus). En aquest cas, el text de l'alumne depèn de la font documental, no es podria haver produït de forma independent. (I, per tant, s'hauria d'haver indicat amb una referència a la font utilitzada).

- Debat: són útils, les eines automàtiques per a la detecció del plagi? Poden prendre decisions per nosaltres? Cal coneixement especialitzat per utilitzar-les? Tenen limitacions?

5. Segon cas. Perfilació lingüística

(Conceptes que caldria conèixer: *fràcking, injúries i calúmnies*, per al debat: *idiolecte*).

- Explicació inicial del cas:

Una empresa multinacional ha presentat un projecte per fer fràcking prop de la costa de Menorca. Aquest projecte ha causat una gran controvèrsia. D'una banda, el fràcking té riscos mediambientals seriosos. De l'altra, el projecte es veu com una oportunitat de generar llocs de feina. A més, per comprendre la dimensió social del cas, cal saber que alguns dels dirigents de l'empresa tenen connexions personals amb un dels partits polítics que actualment té capacitat d'aprovar o desestimar el projecte. A WhatsApp, han començat a circular de forma massiva missatges de veu contra el projecte, la multinacional i alguns dels seus dirigents. Una investigació policial en marxa té per objectiu identificar l'autor/a o els autors dels missatges, ja que podrien estar cometent delictes contra l'honor, injúries i calúmnies contra l'empresa, els seus dirigents i representants d'un partit polític. Com a lingüistes forenses, ens encarreguen que els ajudem a reduir el llistat de possibles autors. En aquesta ocasió, ens interessa només respondre una pregunta: pel seu ús de la llengua, podem dir d'on és més probable que vingui la parlant? Alerta: cal que ens fixem en com parla i no en què diu. A l'àudio, es fa referència a Menorca i institucions relacionades amb les Balears, però no per això podem concloure que la persona que diu aquestes coses ha de ser necessàriament d'aquesta regió.

- Anàlisi del material per parelles o grups de tres:

Gravació i segona pàgina de la fitxa. Es recomana escoltar la gravació dues vegades: una sense llegir la transcripció i una llegint-la. Es pot deixar un temps addicional per acabar l'anàlisi després del final de la reproducció.

- Posada en comú:

Els alumnes expliquen els trets lingüístics que han detectat i justifiquen les seves respostes a la pregunta que es formulava.

Revelació per part del conductor del taller: malgrat l'avís previ, efectivament, la parlant en aquest cas és menorquina. La gravació conté molts trets lingüístics (sobretot fonètics i fonològics, però també morfosintàctics, lèxics i pragmàtics) propis dels parlars balears i, específicament, del menorquí de ponent. Convindria observar que els trets apareixen de forma coherent al llarg de la gravació, fet que indica que la varietat utilitzada és genuïna i pròpia del parlant.

- Debat: és possible fingir que parlem en una altra varietat o fer-nos passar per una altra persona per la nostra forma de parlar?

6. Tercer cas. Anàlisi d'autoria

(Conceptes que caldria conèixer: *assetjament escolar* o *bullying*).

- Explicació inicial del cas:

Un alumne d'un institut està patint assetjament escolar tant presencial com mitjançant un compte anònim de la xarxa social TikTok. Des del centre, se sospita que els autors dels missatges contra aquest alumne que han aparegut a TikTok poden ser produïts per uns altres dos alumnes concrets, però no han aconseguit que cap d'ells confessi ser-ne l'autor. Com a lingüistes forenses, ens encarreguen que comparem els missatges que comparteixen des dels seus comptes personals i els que han aparegut en aquest compte anònim que només es fa servir per assetjar l'alumne. La pregunta que se'ns fa és: per la seva forma d'expressar-se, algun dels sospitosos podria ser l'autor del text anònim?

- Anàlisi del material per parelles o grups de tres:

Tercera pàgina de la fitxa. Hi ha el text anònim i dos textos de cadascun dels alumnes de qui se sospita. Anàlisi de les similituds i diferències textuais.

- Posada en comú:

Els alumnes expliquen els trets lingüístics que han detectat i justifiquen les seves respostes a la pregunta que es formulava.

Revelació per part del conductor del taller: el text anònim presenta moltes similituds lingüístiques amb els textos del sospitós A. Cal fixar-se en el màxim nombre de trets possible i en tots els nivells lingüístics (ortografia, espais i puntuació, majúscules, emoticones, lèxic, morfologia, sintaxi, pragmàtica...). Una dificultat afegida d'aquest cas és que el text anònim presenta algunes similituds amb els textos del sospitós B, però, a més de les similituds, cal valorar les diferències i entendre que parlants de característiques i entorns similars (com en aquest cas, parlants de la mateixa edat i gènere, alumnes del mateix institut) presentaran trets lingüístics també semblants.

- Debat: a més de casos d'assetjament escolar, es podria aplicar l'anàlisi d'autoria a altres tipus de casos? Té limitacions, l'anàlisi d'autoria?

7. Conclusions

Al final del taller, es recomana que siguin els propis alumnes qui exposin les conclusions a les quals han arribat. Alguns dels temes que poden sorgir són: si coneixien la lingüística forense abans, si els ha interessat, què creuen que cal per ser lingüista forense, si és possible "atrapar els dolents" mitjançant l'anàlisi de la llengua, si l'ús que fem de la llengua pot aportar informació de nosaltres mateixos, si havien fet aquesta mena de reflexions abans, el paper que les noves tecnologies poden jugar en la lingüística forense en un futur proper, etc.

8. Informació addicional

La fitxa inclou dos codis QR amb més informació sobre la lingüística forense.

© Roser Giménez García

La propietat intel·lectual d'aquest document pertany a l'autora de l'activitat. Queden totalment prohibides la reproducció, distribució, comunicació pública d'aquest document o de qualsevol de les seves parts sense autorització escrita prèvia per part de l'autora.

Pàgina 4 de 4